

Fordítástudomány 2004 Tudományos konferencia és FTK öregdiák találkozó

Budapest, 2004. március 25–26.

Véresné Valentinyi Klára

Az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Központja 2004. március 25–26-án hatodik alkalommal rendezte meg fordítástudományi konferenciáját és öregdiák találkozóját. Erre az eseményre minden évben egy nagyobb rendezvénysorozatot, „A magyar fordítók és tolmácsok napja” keretében kerül sor, amelynek az FTK mellett társrendezője az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (OFFIRT), a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete (MFTE), és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK) Fordító- és Tolmács Szakmai Osztálya. A jövő évtől kezdve a Konferenciatolmácsok Szakmai Szövetsége (KTSZSZ) is bekapcsolódik a konferencia szervezésébe.

Idén külön aktualitást adott a konferenciának az a tény, hogy Magyarország 2004. május 1-től egy soknyelvű közösség, az Európai Unió teljes jogú tagja lesz. A többnyelvű kommunikáció szélesebb tömegek számára válik valósággá. A nyelvi közvetítés szerepe várhatóan felértékelődik. Egyrészt azért, mert a magyar lakosság idegennyelv-tudása messze elmarad az uniós átlagtól, másrészt amiatt, hogy az érdekérvényesítésben nagy szerepet kap az a tény, hogy az uniós állampolgárok anyanyelvükön szólhatnak fel az Európai Unió intézményeiben, és anyanyelvükön olvashatják az uniós dokumentumokat. A fordítandó anyagok mennyisége rohamosan nőni fog, ami maga után vonja a fordítók és tolmácsok számának és – remélhetőleg – presztízsének növekedését is.

Az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Központja időben felismerte az új kihívásokat. Már 1998-ban kidogozta az európai uniós szakfordító- és konferenciatolmács-képzés tervezetét, és az azóta már akkreditált képzést nemzetközi együttműködésben folytatja. Rendszeres és kiterjedt kapcsolatokat tart fenn az EU-Bizottság mellett működő Tolmácsszolgálattal (SCIC), valamint számos nagy hírű, európai tolmács- és fordítóképző intézménnyel. Az immár több mint egy évtizede tartó szakmai együttműködésnek köszönhetően az ELTE FTK-t felvették a European Masters in Conference Interpreting (EMCI) elnevezésű, 15 európai egyetemből álló konzorciumba, ahol mint a fordító- és tolmácsképzés magyarországi referenciainstytuciója képviseli hazánkat. A konzorcium tagjai, így az ELTE FTK is azonos követelmények szerint képzik a konferenciatolmácsokat, akik sikeres, nemzetközi bizottság előtt tett záróvizsga esetén Európai Mesterdiplomát (EMCI) kapnak. 2003 őszén beindították a Fordítástudományi Doktori Programot, s így az FTK a magyarországi fordításkutatás központja lett, melyhez a háttér az országban egyedülálló fordítástudományi szakkönyvtára biztosítja.

A konferenciára az egész országból az idén is szép számmal érkeztek gyakorló fordítók és tolmácsok, akik közül sokan végezték el az ELTE Fordító- és Tolmácsképző tanfolyamát az elmúlt 30 évben (1973–2003), a fordítással és tolmácsolással foglalkozó elméleti szakemberek, fordítást és tolmácsolást oktató tanárok és hallgatóik, fordítóirodák vezetői, lektorok, szerkesztők és a fordítások felhasználói. Egyszóval a teljes tolmács- és fordítószakma jelen volt.

A konferencia négy témakört ölelt fel, tükrözve az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Központjában folyó munka fő területeit: a csütörtök délelőtt a fordítástudomány és kutatás jegyében telt, délután az Európai Unió fordító- és tolmácmunkájáról szóltak az előadások. Pénteken délelőtt a tolmács- és fordítóképzésről számoltak be az FTK tanárai, délután a fordító- és tolmácsszakma jövőjét tárgyaló szakmai fórumon vehettünk részt.

A fordítástudományi PhD Program hallgatóinak munkáját a következő előadások mutatták be: Kovácsné Dudás Andrea: *Turisztikai szövegek fordításszempon-tú vizsgálata*, Varga György: *Idiómák két angol–magyar szótárban*, N. Tóth Zsuzsa: *Mit tanulhat a fordításkutató a modern filozófiai hermeneutikától*, Horváth Péter: *Közigazgatási reáliák a hiteles fordításban*, Jantsits Ágnes: *A tolmácsképzés történetéből*, Vasy Júlia: *A fordító szerepe a svéd kultúrában*, Andrew Gane: *Translation as a Minority Right and as an Element of Reversing Language Shift*.

A délutáni előadások ünnepélyes helyszínen, az ELTE BTK dísztermében zajlottak. Klaudy Kinga tanszékvezető egyetemi tanár, az FTK vezetője bemutatta a vendégeket, majd elmondta, hogy hatodik alkalommal rendezik meg a konferenciát, és eddig minden évben sikerült egy-egy jelentős lépést tenni abba az irányba, hogy az FTK-ban végzett fordítók és tolmácsok kellőképpen felkészültek legyenek 2004-re, a csatlakozás évére. 1999-ben indult kétéves előkészület után az EU konferenciatolmács-képző tanfolyam, 2000-ben az FTK-ban folyó mindkét szakirányú továbbképzést akkreditálta a Magyar Akkreditációs Bizottság, 2001-ben az FTK teljes jogú tagja lett az European Masters in Conference Interpreting konzorciumnak, 2002-ben szintén kétéves előkészítés után megindult az EU-szakfordítóképzés, és végül 2003-ben önálló PhD indult, a Fordítástudományi Doktori Program.

Az ülés résztvevőit elsőként Manherz Károly egyetemi tanár, az ELTE dékánja üdvözölte, aki méltatta az FTK-ban folyó munkát és elmondta, hogy a fordító- és tolmácsképzésnek meg kell találnia a helyét az egyetemeken most kialakítandó kétszintű képzésben. Majd Medgyes Péter, az Oktatási Minisztérium nemzetközi államtitkára köszöntötte a résztvevőket. Medgyes Péter hangsúlyozta, hogy a tolmácsolás szakma, amihez nem elegendő a magas szintű nyelvtudás. Ezután következett Brian Fox, az Európai Bizottság tolmácsolással és konferencia-szervezéssel foglalkozó főigazgatóságának (DG SCIC) a vezetője. *Multilingualism and Enlargement* című előadása arról szólt, hogy Európa soknyelvűségének fenntartása elképzelhetetlen a fordítók és tolmácsok munkája nélkül. Brian Fox elismerően szólt arról, hogy Magyarország mennyire időben ismerte fel a nyelvi közvetítés fontosságát, hiszen a csatlakozás előestéjén 75 akkreditált magyar tolmács szerepel az európai intézmények listáján, míg például a négyszer nagyobb lakosságú Lengyelországban ez a szám csak 85. Külön

kiemelte, mennyire hálás az ELTE Bölcsészettudományi Karának a magas színvonalú tolmácsképzés megvalósításáért.

Marie-Christine Colpaert-Lux, a magyar kabin főnöke, vezető SCIC tolmács, akihez majd a magyar tolmácsok irányítása tartozik, *The Challenge of Enlargement* című előadásában elmondta, hogy a jövő útja a tolmácsok specializálódása. Ezután ismertette az európai uniós tolmácsok kiválasztásának kritériumait és folyamatát. Felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy az EU-ban az angol mellett elengedhetetlen a francia nyelv ismerete is.

Ezután Angeliki Petritst, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága Magyarországi Kirendeltségének osztályvezetőjét hallottuk. *Translating for the European Commission: from Recruitment to Translation Workflow* előadásában az európai uniós szakfordítók toborzásáról beszélt.

Őt követte Szentmáry Kingának, az Igazságügyi Minisztérium Fordításkoordináló, Dokumentációs és Közösségi Jogi Információs Osztály jogi-nyelvi szerkesztőjének *Az európai uniós joganyag fordításának helyzete a csatlakozás küszöbén* című előadása, amelyből megtudhattuk, hogy a 120 ezer oldalas joganyag fordítása az IM-ben befejeződött, a végső hitelesítésre Brüsszelben kerül majd sor.

Az előadásokat és az utána következő vitát az FTK hallgatói tolmácsolták magyarról angolra, franciára és vissza, ami számomra a konferencia egyik nagy élménye volt. A szinkronkabin mellett ültem, s többekkel együtt gyakran kaptam azon magam, hogy az előadó helyett a tolmácsolókat nézem és hallgatom, akik átéléssel, maximális szakmai és nyelvi felkészültséggel végezték munkájukat. Nyugodtan kijelenthetem, hogy ezek a hallgatók az Európai Unióban is megállják a helyüket, és hozzájárulhatnak ahhoz, hogy hazánkról pozitív kép alakuljon ki.

A szakmai fórum pénteken nagyon szép helyszínen, a MTESZ Pesti Konferencia Központ Irodaházának hetedik emeletén található Panorámateremben folytatódott, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Dunára, a hidakra és a Parlament épületére. A délelőtti ülés címe: „*A nyelvi közvetítői szakma jövője az Európai Unióban*” volt. Délelőtt az ELTE FTK tanárainak előadásait hallhattuk. Klaudy Kinga professzor asszony *Terminusok és reáliák az európai uniós szövegekben* című előadásának aktualitása és tudományos újdonsága ismét rendkívüli érdeklődést váltott ki. Az előadó körüljárta a reália és a terminus közötti azonosságokat és különbségeket. Az előbbinek nincs CNY-i megfelelője, kultúrafüggő, rövid életű, tér- és időfüggő, az utóbbinak többnyire létezik CNY-i megfelelője, nemzetközi használatú, hosszú életű és latin vagy görög eredetű. Gyakran nehéz eldönteni, hogy reáliáról vagy terminusról beszélhetünk, különösen jellemző lesz ez az európai uniós terminusok és reáliák esetében.

Kurián Ágnes, az FTK francia szakcsoportjának vezetője *Terminológia és fordításelőkészítés* címmel tartott előadást. Először a terminológia kialakulásának hátterét és definícióját (tudományág, terminusok gyűjteménye, gyakorlati tevékenység) tisztázta az előadó, majd a terminus és a szó közötti különbségekre világított rá, végül az interpretatív fordítási modellből kiindulva végigmentünk a fordításelőkészítés lépésein a dokumentérrkép bemutatásával.

Vajdovits Éva, az Igazságügyi Minisztérium osztályvezetője a hiteles for-

ditások készítésének liberalizálásáról és az ezzel kapcsolatos szabályozásról beszélt. Őt követte Szabari Krisztina, az FTK német szakcsoportjának vezetője. *A tolmácsszakma helyzete és jövője* című előadásából érdemes kiemelni az előadónak azt a megállapítását, ami Brian Fox és Marie-Christine Colpaert-Lux mondanivalójával is egybecseng, miszerint a tolmácsolás egyre inkább szakma lesz és nem művészet, egy kis csoport privilégiuma. Ez a folyamat a tolmácsok specializálódásához vezet. Nem lehet elégszer hangsúlyozni Szabari Krisztina nézetét, miszerint a tolmács interkulturális közvetítő, kommunikátor, akinek az üzenet lényegét kell közvetíteni, miközben professzionális szövegalkotó, szerkesztő. Ezzel az előadó mintegy az FTK hitvallását is megfogalmazta.

G. Láng Zsuzsa, az FTK angol szakcsoportjának vezetője olyan témáról (*Jegyzetelés a konzekutív tolmácsolásban*) tartott előadást, amelyről magyarul mind a mai napig szinte semmit nem olvashatunk (kivéve az előadó által írt könyvet), annak ellenére, hogy a tolmácsolás oktatásában központi jelentőségű. Az előadó gyakorlati példákkal alátámasztva mutatta be ugyanakkor a szövegnek több tolmácsjegyzetét, hangsúlyozva, hogy a jegyzetelés egyéni technika. Az előadás csúcspontja a tolmácstanárnő saját jegyzeteinek bemutatása volt, amivel maximálisan megnyerte a hallgatóságot.

Boronkay-Roe Zsuzsa *Az EMCI hallgatók gyakorlati tapasztalatszerzése* esettanulmányában egy kétnapos konferencia többhetes előkészítésének lépéseit mutatta be. Példaértékű volt a megbízó és az FTK együttműködése: a megbízó a konferenciához minden felkészülési anyagot biztosított, a témában előadást tartott. A nagyszabású konferencia az FTK összes hallgatója számára lehetőséget nyújtott arra, hogy valódi tolmácsolási helyzetben dolgozzon, ami a tolmácsképzésben sajnos ritkán adódó lehetőség. Az FTK tolmácstanárainak lelkesedését és a feladat melletti elkötelezettségét mutatja az előadó alábbi mondata: „... és mi magunk is beültünk a kabinba, mert szívügyünk volt a konferencia.” Joggal állíthatjuk, hogy nem csak a konferencia, de a magyarországi tolmács- és fordítóképzés is. Nem csoda, hogy a megbízó elégedett volt a tolmács- és fordítóképzés teljesítményével. A délelőtti programot Sós Éva konferenciatolmács humoros példákkal illusztrált előadása zárta, melyben az előadó a konferenciatolmácsolás során előforduló kínos helyzeteket mutatta be.

Délután a szakmai kamara létrehozásának esélyeiről beszélgettek a résztvevők, ahol Elter István a BKIK Fordító és Tolmács Szakmai Osztályának elnöke, Varga-Haszonits István, az MFTE elnöke és Szappanos Géza OFFI Rt. vezérigazgatója tartott vitaindító előadást.

Számomra mindig sokat ad a rendezvénysorozat, s az idén talán még fokozottabban volt így, ezért már be is írtam a jövő évi naptáramba: 2005 március „A magyar fordítók és tolmácsok napja”.